

зують на чисельні недоліки діючої нормативної бази, яка є наслідком невдалих компромісів, непродуманих рішень, недоглядів і помилок законодавця.

Таким чином, активне залучення жінок до служби у правоохоронних органах сприяє підвищенню їх ефективності. Однак широка участь жінок у діяльності Національної поліції України, на жаль, не призвела до усунення відмінностей між чоловіками і жінками. За кількісно близьким рівнем активності чоловіків і жінок, останні продовжують працювати в умовах гендерної нерівності. Дослідження доводить, що, хоча гендерна політика в Україні передбачає створення суспільства, в якому жінки і чоловіки користуються рівними можливостями, правами та обов'язками у всіх сферах життя, в реальності все ще залишаються відкритими такі питання, як дискримінація жінок, а також гендерні стереотипи в поліції. Збільшення кількості жінок в правоохоронних структурах є незворотнім процесом, а тому становлення гендерного паритету в правоохоронній діяльності потребує не лише окремого вивчення питань дотримання гендерної рівності, але й розробки відповідних заходів попередження порушень гендерних прав працівників поліції.

1. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2018 р. № 273. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-socialnoyi-programi-zabezpechennya-rivnih-prav-ta-mozhливостей-zhinok-i-cholovikiv-na-period-do-2021-roku>.

2. Максименко Н.В. Адміністративно-правове регулювання службової діяльності жінок у міліції: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ: Державний науково-дослідний інститут МВС України, 2010. 20 с.

3. Лапшина В.Л. Социально-психологические проблемы профессиональной самореализации женщин-сотрудниц ОВД // Вісник УВС. 1999. № 8. С. 21-24.

4. В Нацполіції на сьогодні працюють майже 22% жінок – МВС. URL: <https://www.unian.ua/society/v-natspolitsiji-na-sogodni-pratsyuyut-mayje-22-jinok-mvs.html>.

Орлова О.О., к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін ДДУВС
Страшко О.В., здобувач вищої освіти 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти ННІ ЗНПК ДДУВС

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ ЯК ТИМЧАСОВИЙ ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Право на свободу і право на особисту недоторканність – це два окремих права людини, що мають самостійні сфери регулювання і механізми реалізації. Але вони настільки тісно доповнюють одне, що і в конституційній практиці і в міжнародно-правових документах досить часто закріплюються в єди-

ній правовій формулі. Наслідуючи цю традицію, Конституція теж об'єднала їх в одному положенні, проголосивши, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Так, у ст. 29 Конституції України проголошено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [1].

Стаття 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зазначає, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення [2].

Що ж стосується європейського регулювання права особи на свободу та особисту недоторканність, то Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод в ст. 5 чітко закріплює, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. А також визначає виключні випадки позбавлення волі: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення; d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу; е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг; f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції [3].

Стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність, яке передбачає особисту свободу у її класичному розумінні, тобто фізичну свободу. Сферою дії цього права є «кожен», тобто це право стосується будь-якої фізичної особи, незалежно від того, перебуває вона на волі чи у в'язниці. Метою ст. 5 Конвенції є захист особи від свавільного арешту і тримання під вартою, захист публічного порядку, який вимагає забезпечення покарання осіб, що вчинили злочин. Для того, аби звести до мінімуму ризик свавілля у діях державних органів, ст. 5 Конвенції передбачає комплекс прав, які встановлюють, що позбавлення свободи повинно знаходитися під незалежним судовим контролем

і супроводжуватися відповідальністю органів влади за свої дії.

Захист, передбачений ст. 5 Конвенції, є суттєвим з огляду на те, що ця стаття дає вичерпний перелік випадків правомірного позбавлення свободи.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинів чи його перепинити, уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом [1]. Отже, одним із найбільш розповсюджених видів затримання є затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 Кримінального процесуального кодексу України) [4]. На жаль, Кримінальний процесуальний кодекс України не розкриває поняття «уповноважена службова особа», що зумовлює відповідні проблеми застосування норм права. На нашу думку, такою особою є ті особи, яким відповідні повноваження надані Кримінальним процесуальним кодексом та іншими законами України («Про Національну поліцію», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Національну гвардію України», «Про Службу безпеки України», «Про Державне бюро розслідувань» тощо). Таким чином, уповноваженою службовою особою є працівники органів Національної поліції, НАБУ, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органів Державної пенітенціарної служби України, органів Державної прикордонної служби України та інших правоохоронних органів, яким у межах компетенції надано право здійснювати затримання особи [5, с. 194].

Відповідно до ч. ч. 1, 2 ст. 208 КПК України уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати:

1) особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, лише у випадках:

– якщо цю особу застали під час вчинення злочину або замаху на його вчинення (тобто коли особа безпосередньо вчиняла злочин або якщо дана особа з прямим умислом здійснила діяння, спрямоване на вчинення злочину, однак не довела його до кінця з причин, що не залежали від її волі);

– якщо безпосередньо після вчинення злочину очевидець, в тому числі потерпілий, або сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події вказують на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин;

2) особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, виключно у випадках:

– якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу;

– якщо підозрюваний не виконав у встановленому порядку вимог щодо внесення коштів як застави та надання документа, що це підтверджує [4].

Потрібно зазначити, що Європейський суд з прав людини наголошує, що незадокументоване затримання особи свідчить про абсолютне ігнорування принципово важливих гарантій ст. 5 Конвенції про захист прав людини та ос-

новоположних свобод і виявляє грубе порушення цієї статті. Незадокументування таких відомостей, як дата, час і місце затримання особи, її ім'я, підстави для затримання та ім'я особи, яка здійснює затримання, має вважатися таким, що суперечить вимозі законності і самій меті ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (рішення ЄСПЛ «Нечипорук та Йонкало проти України») [4].

У справі Кушнір проти України (Kushnir v. Ukraine, № 42184/09, рішення від 11 грудня 2014 року) Суд визнав порушення ст. 5 Конвенції у випадку, коли заявника було затримано без будь-якого рішення, і це затримання було зареєстровано наступного дня із затримкою приблизно 19 годин [5].

У справі Галь проти України (Gal v. Ukraine) ЄСПЛ визнав порушення ст. 5 Конвенції через перевищення на 10 хвилин максимального строку між затриманням заявника та доставлянням його до судді, який був встановлений законодавством на той час (72 години). Зокрема, ЄСПЛ зазначив, що обов'язком національних органів було забезпечення судового перегляду затримання саме у закріпленій законом період часу, а порушення цієї норм вказує на довільність та незаконність затримання [6].

Таким чином, проаналізувавши національне та зарубіжне законодавство у кримінальному судочинстві, можна дійти висновку, що деякі положення КПК України не повною мірою відповідають вимогам міжнародних правових стандартів затримання особи у частині дотримання прав та свобод людини і громадянина.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 28. Ст. 532).

2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966. Ратифіковано Указом Президії Верх. Ради УРСР № 2148-VIII від 19.10.73. URL: zakon3.rada.gov.ua/laws/995_043.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: із змінами та допов. станом на 05.08.2018..

5. Фаринник В.І., Мірковець Д. Затримання особи в новому Кримінальному процесуальному кодексі України: окремі питання відповідності міжнародним стандартам і практиці Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 192-196.

6. Рішення ЄСПЛ у справі «Нечипорук і Йонкало проти України» (Заява № 42310/04) від 21.04.2011. URL: zakon3.rada.gov.ua.

7. Рішення ЄСПЛ у справі «Кушнір проти України» (Заява № 42184/09) від 11.12.2014. URL: zakon3.rada.gov.ua.

8. Рішення ЄСПЛ у справі «Галь проти України» (Заява № 6759/11) від 16.04.2015. URL: el.mk.court.gov.ua/sud1410/inf/evro/gal.